

Funkce umění

Umění - je součástí lidské kultury, v širokém slova smyslu užitečná dovednost, kterou neovládá každý a které je případně třeba se naučit. Od renesance se však nejčastěji užívá v užším smyslu “krásných umění“, kde se klade důraz na tvořivost, originalitu a individualitu umělce. Umění v tomto smyslu se od starověku dělí na umění výtvarná, která vytvářejí trvalá vizuální umělecká díla (například malířství, sochařství, architektura), a umění múzická či performativní, kde umělec sám vystupuje před publikem (například tanec, zpěv, hudba, divadlo). Z hlediska individuálního je základním kritériem umění (umělecké hodnoty) jeho estetický účinek. Estetický účinek je však závislý na dosavadní osobní zkušenosti a je tedy individuální. Uměním se zabývá řada věd, zejména estetika, dějiny umění, sociologie umění, psychologie umění, literární věda a další specializované obory.

Umělecká díla a umění obecně mají různé vlastnosti. Právě těchto vlastností využívá arteterapie a další disciplíny při plnění své funkce, kterou je léčba pomocí aplikace tvořivé činnosti, ale i při pouhé konzumaci práce někoho jiného, bez ohledu na to, jestli se jedná o známého autora nebo laika, obraz nebo hezky namalovaný dům, „krásnou“ vázu nebo dětský pokus o vánoční dárek.

Tabulka č. 1: Funkce umění (Spousta, 1996, s. 31)

Funkce umění			
	Název	Podstatný rys	Výsledný efekt
bazální	hodnotová	reprezentuje duchovní hodnoty	umění jako hodnota
	estetická	zkrášluje	vnímavost a citlivost pro krásu
	magická	překračuje meze smyslového poznání	přesah do transcendentna; tajemno
	komunikativní	zprostředkovává spojení	navázání, získání spojení
	informativní	podává zprávu	utvoření mínění, postoje
	kognitivní	obohacuje poznáním	rozšíření poznání, názor
	pertifikační	uchovává poznané, prožitě	zpevnění, neměnitelnost
formativní	komenzační	uspokojuje potřebu opozitní aktivity	globální vyrovnání, vyvážení, saturace
	stimulační	nabízí, podněcuje, vzpružuje	podnícení, vzpružení
	pedagogická	spoluutváří charakter	etické zušlechtnění osobnosti
	humanizační	zlidštuje	lidský rozměr, humanita
terapeutická	relaxační	uvolňuje napětí	psychické uvolnění
	defrustrační	odstraňuje zklamání, depresi, špatnou náladu	psychické zklidnění a ozdravení
	psychoterapeutická	ošetřuje, léčí	zmírnění bolesti, zlepšení zdravotního stavu
	katarzní	očisťuje, regeneruje	duševní očista, renesance
rekreační	solitární	navozuje pocit izolace a osamělosti	pocit osamocení a nerušenosti
	desolitární	usnadňuje navození sociálních kontaktů	pocit sounáležitosti, pospolitosti, sociálnosti
	hedonistická	poskytuje prožitek, smyslovou rozkoš	z prožitku pramenící prožitek a rozkoš
	zábavná	pobaví, osvěží, rozptýlí	rozptýlení, zábava, oddech, odpočinek, zotavení, osvěžení

Funkce umění okem arteterapie

Arteterapie je léčebný postup, který využívá výtvarného projevu jako hlavního prostředku poznání a ovlivnění lidské psychiky a mezilidských vztahů. Obvykle se rozlišují dva základní proudy, a to terapie uměním, v níž se klade důraz na léčebný potenciál tvůrčí činnosti samotné a artpsychoterapie, kde výtvořky a prožitky z procesu tvorby jsou dále psychoterapeuticky zpracovávány. Arteterapie využívá tvorbu jako je kresba, malba, koláž, práce s hlínou nebo jiným materiálem, příběh (je metaforou našeho života), hudbu, divadlo, etc. Umožňuje uvolnění a vyjádření emocí, pomáhá k porozumění sobě i druhým a k překonání nejrůznějších problémů. Může pomoci při léčbě somatických onemocnění, překonávání strachu, při životních změnách (ztráta partnera, ztráta zaměstnání, ukončení školy), při snaze porozumět sobě i druhým.

Umění má nejen estetickou, užitkovou a výchovnou dimenzi, ale i sociální a léčivý potenciál, jež byl arteterapeuty vyhledáván po několik let, než byl vůbec umožněn vznik samotné arteterapie. Takovými průkopníky s tvrzením, že umění má kladný vliv na člověka a jeho zdraví byl V. Cousin se svou filosofií „l'art pour l'art“ (umění pro umění), která tvrdí, že umění má svůj cíl jen samo v sobě a umění, které má politický nebo sociální náznak, je nepřijatelné a nepřiměřené. Další filosofií bylo „l'art pour l'homme“ (umění pro člověka), kterou použil německý sochař Siegfried Pütz, který vytvořil reliéfy pro léčebněpedagogický domov, které působily uklidňujícím dojmem a harmonizačně na děti s problémovým chováním. F. X. Šalda aplikoval pojem „l'art pour la santé“ (umění pro zdraví), což je takové umění, jehož ambicí je cíleně mobilizovat v člověku touhu po spiritualitě a aktivizaci k tomu, aby neubližoval sobě, druhým lidem ani přírodě.

Rysy umění významné pro arteterapii jsou metaforičnost, schopnost integrovat a facilitovat (usnadňovat) komunikaci, schopnost být prostředkem kanalizace (ventilace) emocí, sublimace a katarze (očistění).

Arteterapie se dělí na receptivní a produktivní. Receptivní znamená vnímání uměleckého díla vybraného s určitým záměrem arteterapeutem. Jejím cílem je lepší pochopení vlastního nitra, poznávání pocitů jiných lidí a patří k ní návštěvy výstav a galerií, projekce diapozitivů nebo videozáznamů spojené s rozhovory o vnímaných výtvarných artefaktech apod. Produktivní arteterapie znamená použití konkrétních tvůrčích činností (kresby, malby, modelování) nebo intermediálních aktivit, happeningu u jednotlivce či skupiny.

Individuální psychologie považuje za základní hnací sílu člověka potřebu sebeuplatnění a touhu po moci. V arteterapii jde v tomto kontextu diagnostikovat z výtvarné produkce klientů pocity méněcennosti, nízkého sebevědomí i sebehodnocení a následně – přes zážitek úspěšnosti při výtvarné aktivitě - potenciál měnit sebehodnocení a posilnit sebevědomí klienta.

V době postmoderny získává arteterapie novou definici, je to vlastně jakási umělecká autovakcína. Prostřednictvím umění člověk může reflektovat (promítat) své nitro, pocity, i s tím, co ho tíží, co je příčinou jeho problémů, a právě tím se patologické a škodlivé může ventilovat, tím, že se přetransformovává do uměleckého artefaktu. To následně působí zpětně terapeuticky na jeho fyzické i psychické danosti. Člověka léčí právě poznání příčiny nemoci.

„Umění není pouze podstatné jméno, je i slovesem, které se děje ku pomoci člověku samému.“

Jaroslava Šicková-Fabrici (s. 14)

Zdroje:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Umění>

http://is.muni.cz/th/66532/pedf_m/PRILOHY.pdf

<http://www.arteterapie.cz/>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Arteterapie>

ŠICKOVÁ-FABRICI, Jaroslava. Základy arteterapie. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002.